

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivunder-
visningen inom ämnena svenska/svenska som
andraspråk i årskurserna 4-6 vid Malmaskolan i
Uppsala kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurs 4-6. Granskningen av undervisningen vid Malmaskolan i Uppsala kommun ingår i detta projekt.

Malmaskolan besöktes under den 1-3 september 2015. Ansvariga inspektörer har varit Anna Wide och Bo Jersenius. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten.

Bakgrundsuppgifter om Malmaskolan

Malmaskolan är en skola för elever i förskoleklass samt grundskolans årskurser 1-6. Vid tillfället för granskningen är 376 elever inskrivna vid skolan varav 156 i årskurserna 4-6.

Undervisningen i årskurserna 4-6 bedrivs i åldershomogena klasser. Det finns två parallellklasser i varje årskurs. I årskurs 5 är eleverna indelade i tre grupper i ämnet svenska eftersom klasserna är stora.

Lärarna arbetar i arbetslag. För lärare som undervisar i årskurserna 4-6 finns två arbetslag.

I årskurserna 4-6 läser inga elever ämnet svenska som andraspråk.

Nio lärare undervisar i ämnet svenska i årskurserna 4-6

Skolan har genomfört kompetensutveckling när det gäller områdena "läsa och skriva" men dessa satsningar har främst varit inriktade på lärarna i de lägre

årskurserna. Dock har även lärarna i årskurserna 4- 6 deltagit i viss fortbildning, till exempel arbetet med Skolverkets "Nya språket lyfter".

Läsåret 2013/ 2014 nådde fler elever i årskurs 3 kravnivåerna på nationella prov i de delprov som berör svenska jämfört med riket som helhet.¹

Även resultaten vid nationella prov i årskurs 6 låg samma läsår över nivån för riket i det delprov som berör läsförståelse. När det gäller delprovet som berör skriftlig förmåga låg resultatet dock under det genomsnittliga för riket. Skolans statistik visar att 2015 nådde 95 procent av eleverna kravnivåerna vid nationella prov i svenska. Genomsnittet för kommunen var 82 procent.²

Av betygsstatistiken för årskurs 6 framkommer att den genomsnittliga betygspoängen i svenska vårterminen 2014 ligger under både den i kommunen och den i riket. Den genomsnittliga betygspoängen i svenska förbättrades kraftigt mellan år 2014 och 2015 (från 221 till 250).³

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen. ⁴Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁵ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁶

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁷

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁸

¹Fyra delprov berör läsning och tre berör skrivning.

²Uppgifter från skolans rektor.

³Uppgifter från skolans rektor.

⁴1 kap. 4 § andra stycket skollagen.

⁵3 kap. 3 § skollagen.

⁶Lgr 11, avsnitt 2.2

⁷Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

Granskningen visar att lärarna känner till sina elevers förutsättningar, behov och erfarenheter. Lärarna uppger i intervju att detta är en viktig utgångspunkt då de planerar innehållet i undervisningen. Vid lektionsobservationer ser också inspektörerna exempel på hur lärarna individuellt ger eleverna stöd i att gå vidare i sitt skrivande genom att relatera till vad respektive elev är intresserad av. Lärarna berättar också att de väljer högläsningbok för klassen utifrån sin kännedom om eleverna. Eleverna bekräftar i intervjuer att lärarna känner dem väl och använder denna kunskap i undervisningen till exempel genom att ge tips vad de kan skriva om eller vilka böcker de kan vara intresserade av att läsa.

Lärarna betonar vikten av att utgå från elevernas intresse och utifrån det utmana dem att gå vidare och *"vidga sina vyer"*. Till exempel beskriver de att det finns många elever som är mycket intresserade av hästar och helst bara läser hästböcker. Lärarna uppmuntrar dem då att först läsa om andra djur och sedan gå vidare till, för eleverna, nya genrer. Vid intervju framkommer *"Det är svårt om eleverna bara vill skriva om samma sak hela tiden"* Vi försöker styra och få dem att utmana sig själva att byta ämne. Det är en bra grund om vi jobbar integrerat med alla ämnen i detta".

Vid de lektioner Skolinspektionen observerat presenteras lektionens huvudsakliga innehåll för eleverna på ett tydligt sätt. Läraren berättar vad som kommer ske under lektionen. Det finns en tydlig struktur och lektionerna präglas generellt av studiero.

Däremot förekommer det mer sällan att lärarna förklarar sambandet mellan det som ska göras och det lärande som är målet med arbetet. Elever uppger i intervju att det förekommer att några lärare talar om varför de ska göra saker på lektionerna men att det inte är så vanligt. Vid intervju säger elever *"Lärarna brukar inte säga varför vi ska göra olika saker"*. *"Vi brukar inte få reda på varför vi ska läsa en viss text. Vi får inte reda på vad vi ska lära oss när vi läser"*.

Skolinspektionen besöker skolan i början av läsåret, vid en av lektionerna initieras ett arbete med ordkunskap som ska pågå under hela årskursen. Detta arbete sätts inte in i något ytterligare sammanhang än att eleverna ska arbeta med ord i en speciell bok. Något samtal om varför ordkunskap är viktigt, varför just den typ av ord som tränas är viktiga för språket eller någon koppling till läroplan och kursplan förekommer inte. Enligt lärare börjar arbetet med ordkunskap i årskurs 4 och samtal om varför det är viktigt med ordkunskap och koppling till läroplanen sker främst i början av årskurs 4. Flera av de besökta lektionerna är delar av en längre serie lektioner. Lärarna säger att den inramning som består i att tydliggöra för eleverna sambandet mellan görande och lärande samt varför eleverna ska lära sig detta, inte görs vid varje lektionstillfälle. Däremot ingår det, enligt lärarna, som ett självklart inslag framförallt vid uppstarten av ett arbetsområde. En lärare säger vid intervju *"ibland har jag visat kunskapskraven. Då har de fått titta på kraven och jämföra med texter som klassen har producerat. Det hjälper dem att förstå att texter kan vara av olika kvalitet"*. Inspektörerna kan konstatera att i planeringar

^s Håkansson, J. & Sundberg D. (2012) *Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm

som presenteras vid granskningen framgår syftet med aktuellt arbetsområde. Dock varierar det, som tidigare nämnts i denna rapport, mellan intervjuade elever om de anser att lärarna tydliggör varför de ska arbeta med olika arbetsområdet eller vad de ska lära sig.

Däremot uppger eleverna att lärarna generellt är mycket bra på att göra arbetsområden spännande och väcka nyfikenhet. Lärarna beskriver också vid intervjuer att de lägger ner mycket arbete på att motivera eleverna. Två av de lektioner som besöktes i samband med granskningen kan sägas vara motivationslektioner inför ett längre arbete i årskurs sex då eleverna gemensamt ska läsa boken "Eldens hemlighet". Lärarna visar filmer och powerpoint, diskuterar saker som kommer beröras i boken. I en av klasserna får eleverna till exempel fundera över meningen med livet, läsa dikter om livet och själva skriva funderingar om livet. I den andra klassen blir eleverna mycket intresserade av fenomenet landminor, läraren nappar på detta intresse och för ett långt samtal med eleverna om landminor.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt i ganska låg grad görs tydligt för eleverna.

Granskningen visar att det varierar mellan elever och klasser om de görs medvetna om vad de ska lära sig eller hur de ska arbeta för att nå målen.

Lärarna har kunskap om elevernas intressen, bakgrund, erfarenhet och behov. Denna kunskap används i planerande och genomförande av arbetet för att skapa motivation hos eleverna.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁹

⁹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

"Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier ..."¹⁰

Olika texter

Intervjuer och planeringar visar att eleverna får möta olika typer av texter inom svenskämnet men att det är en klar övervikt på skönlitterära texter. Lärarna uppger att gemensam litteratur ofta väljs i anslutning till vad eleverna läser i andra ämnen. Till exempel läser alla boken "Pojken och tigern" gemensamt i årskurs 4 då klasserna också läser Sveriges geografi. I årskurs 6 läser alla "Eldens hemlighet" som anknyter till att de då också läser om världen.

Vid intervjuer med lärare och elever framkommer att en stor del av "lästiden" inom ramen för ämnet svenska används till att läsa i en så kallad "bänkbok". Denna bok väljer varje elev själv, läsningen sker individuellt och i tysthet. Lärarna uppger att de tycker det är viktigt att eleverna får en markering av att det är viktigt att läsa samt att de läser mycket och ofta. Böckerna eleverna läser under denna tid är i huvudsak skönlitterära böcker. Det framkommer också att det så gott som alltid finns en bok som läraren läser högt ur i klasserna. Eleverna får då en gemensam litterär upplevelse. I några klasser har en så kallad boklogg använts. Klasserna har då ett antal böcker som inte är av samma genre. Målet är enligt lärare "att eleverna ska vidga sina vyer och inte välja samma genre flera gånger i rad".

Eleverna uppger att de mycket sällan får arbeta med webbtexter. Vid intervjuer med lärare framkommer dock att skolan har genomfört lektioner om sociala medier och hur de kan användas. Däremot instämmer de i att webbtexter för övrigt inte behandlas eller används mycket vid skolan.

Lässtrategier

Som tidigare beskrivits läser eleverna i samtliga klasser i en "bänkbok". Det varierar mellan klasser och perioder under läsåret hur ofta, och hur länge, eleverna läser i dessa böcker. Eleverna säger att det ofta blir i genomsnitt en kvart om dagen men att de också läser i den när de är färdiga med andra uppgifter – alltså läser de elever som snabbt blir klara med andra uppgifter mer och oftare än andra elever. Detta instämmer lärarna i. Lärarna säger att det normalt blir en kvart till tjugo minuter "bänkbok" per dag. Vid intervju säger lärare "att läsa i bänkboken är njutningsläsning. Det är vid andra tillfällen vi läser för att öva förståelsen". Lärare säger i intervju att det inte skulle vara möjligt att

¹⁰ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15

arbeta med förståelse i alla lägen, det skulle ta alldeles för lång tid, *"kanske kunde man ha en liten skriftlig uppgift i samband med bänkboken eller också måste flera elever ha samma bänkbok"*. Vidare uppger lärare att *"det är jobbigt med bänkbok för att det är flera elever som inte kan komma till ro med att läsa, men det har ändå ett värde för många som läser mycket och som man kan se fångas av läsningen"*.

Det förekommer i perioder och i vissa klasser att eleverna skriver svar på frågor eller recensioner av de "bänkböcker" de läst. Det förekommer också att eleverna muntligt presenterar böckerna. Enligt lärarna arbetar de ibland också med den tidigare beskrivna läsloggen och med bokcirkel i anslutning till det egna läsandet. Det finns då uppföljningsuppgifter kopplade till läsningen. Flera elever uppger dock i intervju att det händer inget annat än att man tar en ny bok när man läst ut den gamla, *"när vi är klara händer ingenting, vi väljer en ny bok bara"*. Några elever säger att de ibland skriver recensioner av den boken de läst och sätter in denna recension i en pärm.

I varje klass läser också läraren ur en högläsningbok. Lärarna beskriver hur de omsorgsfullt väljer den boken med hänsyn taget till klassammansättningen och elevernas behov. Lärare uppger vid intervjun *"det är roligt att bjuda på en bok som de inte skulle ta sig igenom själva"*. Vid lektionsobservation läser en lärare högt ur en bok. Denna läsning leder till många gemensamma skratt men inte till samtal för att fördjupa och utveckla elevernas läsförståelse. Lärarna uppger vid intervju att de kombinerar högläsningen med strukturerade samtal om texterna för att fördjupa elevernas läsförståelse. De flesta eleverna uppger dock i intervjuer att de inte känner igen att högläsningboken leder till samtal om texten utan beskriver det som att läraren läser högt och sedan händer inte mer med det.

I varje årskurs läser eleverna en gemensam bok (Pojken och Tigern i årskurs 4, Fröken Europa i årskurs 5 och Eldens hemlighet i årskurs 6). Dessa böcker sätts dels i samband med vad eleverna läser i andra ämnen men används också i arbete med att fördjupa elevernas läsförståelse. Detta sker genom att samtal om texterna förs, eleverna får andra uppgifter (till exempel skrivuppgifter eller bilduppgifter) som anknyter till texterna och genom att koppla till andra ämnen.

I varje klass används ett material för att arbeta med elevernas läsförståelse. Detta arbete är frikopplat från elevernas övriga läsande till exempel "bänkbok", högläsningbok och den gemensamma boken för varje årskurs. I detta material får eleverna lära sig till exempel att "läsa mellan raderna", reflektera utifrån texter med mera. Dock är eleverna oförstående inför frågor om de får lära sig att läsa texter på olika sätt med tanke på syftet med läsningen, till exempel översiktsläsning eller djupläsning. Någon elev säger att *"jo men det är klart att man läser olika om man ska till exempel ta reda på ett årtal eller få reda på hur folk hade det förr i tiden men det har man liksom kommit på själva"*.

Vid granskningen har inga lektioner observerats som innehåller inslag av strukturerade textsamtal. Såväl elever som lärare nämner dock att de ibland använder sig av de så kallade "läsfixarna". Detta är ett material som tränar på olika sätt att angripa texter: "detektiv" (reda ut oklarheter, nya ord och uttryck), "spågumma" (företspå och ställa hypoteser om texten med hjälp av tecken, bildtexter och rubriker), "cowboy" (sammenfattar det viktigaste i texten), "reportern" (ställer frågor om texten, både det som är

uttalat och det som är outtalat) och "konstnären" (skapar inre bilder utifrån texten). Enligt eleverna är det dock inte något som återkommer i undervisningen utan de har gått igenom det men "*det är ingenting vi använder i det vardagliga*". Lärarna uppger vid intervju att det inte är möjligt att arbeta med förståelsen i alla lägen "*det skulle ta alldeles för lång tid*".

Vid två av de besökta lektionerna arbetar lärarna som tidigare nämnts med att introducera eleverna i den bok som ska läsas gemensamt. I en av klasserna visar läraren en kort film om ett frö som spricker ut och säger till eleverna att de ska tänka på livet. Hen pratar om att livet från början är ett frö som blommar upp. Hen relaterar till boken de har läst ett kapitel ur och ska fortsätta läsa "*Eldens hemlighet*". Eleverna får sedan skriva sina tankar om livet kort. Läraren poängterar att det inte finns något som är rätt eller fel, det är olika vad som är viktigt i livet. Eleverna får sätta upp sina tankar om livet på tavlan och läsa varandras tankar.

Vid intervju med lärarna framkommer att det är olika hur lärarna arbetar med lässtrategier. De är överens om att alla ska arbeta med det och tror sig veta att alla gör det men det är sällan de för gemensamma samtal om det och de har inte heller gemensamma strategier för hur arbetet ska bedrivas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska låg grad får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap såväl de uttalade och de som står mellan raderna.

Eleverna får möta olika texter men en hel del av den läsning som pågår består av att eleverna individuellt läser en skönlitterär bok som inte föranleder några strukturerade textsamtal eller undervisning för att fördjupa elevernas läsförståelse. Det varierar i vilken omfattning eleverna i den övriga läsundervisningen (till exempel högläsning eller gemensamt läsande) får hjälp och vägledning att fördjupa sin läsförståelse. Det är inte alltid synliggjort för eleverna att det finns olika sätt att angripa texter på och att de själva kan använda olika tekniker för att förstå en text. Skolinspektionen vill framhålla att även om det finns positiva inslag i arbetet med att fördjupa elevernas läsförståelse saknas det en gemensam förståelse för hur lärare kan arbeta mer strukturerat med den fördjupade läsundervisningen.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om

läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.¹¹

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹²

Olika texter

Av granskningen framkommer att eleverna vid Malmaskolan får lära sig att skriva olika typer av texter. Till exempel uppger en majoritet av eleverna i elevenkäten¹³ att de får skriva både faktatexter och skönlitterära texter. En mindre andel av eleverna uppger att de får träna på att skriva webbtexter. Såväl lärare som elever ger exempel på olika texttyper som eleverna arbetat med. Till exempel argumenterande texter, spännande berättelser och gestaltande texter. Lärare och elever uppger också att eleverna får lära sig vad som är typiskt för olika texters uppbyggnad för att kunna använda denna kunskap i det egna skrivandet. Vid intervju säger lärare "Vi jobbar strukturerat för att eleverna ska jobba med särdrag i olika texter, argumenterande, berättande, insändare m.m.". De säger också att lärare och elever reflekterar över vem som är mottagare av det eleverna skriver för att kunna anpassa texten till detta. Till exempel säger elever att om man skriver vad man tycker till politiker så måste man vara noggrann med hur man uttrycker sig så att de inte bara tycker man är bråkig. En lärare berättar vid intervju att elever i årskurs 6 har fått skriva insändare utifrån sådant som de är intresserade av. "Det engagerade eleverna mycket – de skrev till exempel om att sluta gräva gropar i Norrby och alla borde cykla".

Skrivstrategier

Lärarna uppger i intervju att de lägger stor vikt vid att inleda skrivandet genom att till exempel sätta in skrivandet i ett sammanhang eller i ett tema. I intervjuer med elever och lärare framkommer att lärarna presenterar olika texttyper och vad som är typiskt för dem och därefter låter eleverna skriva texter. Enligt eleverna läggs också stor vikt vid att prata om vem som är mottagare av texten och hur texten ska anpassas till det. Lärare och elever uppger också att lärarna lägger stor vikt vid att inleda skrivområden så att eleverna blir motiverade och tycker det är roligt och intressant att skriva. De berättar att de ibland ser film, lyssnar på musik eller läser en text för att initiera skrivar-

¹¹ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹² Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet, www.skolinspektionen.se

¹³ Skolinspektionen har genomfört en elevenkät riktad till samtliga elever i årskurserna 4-6 vid de skolor som ingår i granskningen. Enkäten besvarades i vecka 12 och innehöll frågor om läs- och skriv undervisningen.

bete. Elever uppger i intervju *"lärarna berättar hur man kan få texten levande, hur man kan få en bild i huvudet innan vi börjar skriva"*.

Vid intervju uppger lärarna att alla arbetar med mallar och strukturer för olika texter och att det är viktigt för att ge eleverna stöd i att förstå hur de kan skriva texter av olika typ och för att ge dem hjälp att komma igång med sitt skrivande. Eleverna berättar också i intervju att lärarna brukar ge råd om hur man kan skriva. Som exempel nämner eleverna att lärarna ibland säger att texterna blir tydligare om de först gör en tankekarta om vad texten ska innehålla. *"Vi brukar få en uppgift och sen ger läraren råd om hur vi kan göra"*.

Vid den lektion Skolinspektionen observerar som innehåller inslag av skrivande är läraren aktiv och initierar skrivandet både genom att visa en film och läsa dikter om området *"Livet"*. Läraren är under skrivandet aktiv och går runt i klassen och hjälper de elever som behöver genom att samtala om vad eleven är intresserad av och be eleven fundera på om det kanske är viktigt för hen i livet.

Av intervjuer framgår också att eleverna får respons på sina texter under skrivandets gång. En lärare säger *"när de skrivit en text är det bara i början på skrivarbetet"*. Eleverna säger att de får respons både av kamrater och av lärare om hur de ska kunna förbättra sina texter. Denna respons består både av formell respons såsom stavning och skilletecken men också av innehållslig respons. Vid en av lektionsobservationerna har läraren skrivit en egen text som eleverna i grupper får ge respons på. De använder sig av en *"gul lapp"* där det finns instruktioner hur de ska kunna ge innehållslig respons. Läraren säger att det är ett sätt att utveckla elevernas förmåga att ge kamratrespons. Det blir enligt läraren också ett sätt att lära eleverna att fundera på hur den egna texten kan göras bättre. När eleverna gått igenom texten i grupper och funderat på hur den kan förbättras går de under lärarens ledning igenom texten i klassen och diskuterar förslag till förbättringar.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag.

Lärarna går igenom olika texttyper och låter eleverna pröva att skriva olika typer av texter. Eleverna får ett aktivt stöd för att utveckla och förbättra sina texter.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer

och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁴

Vid intervjuer med elever framkommer att de flesta tycker det är intressant och viktigt att läsa. Elever säger i intervju *"Det är som att komma in i en helt annan värld" "Man lär sig mycket när man läser"*. Inställningen till att skriva är inte lika entydigt positiv.

I den elevenkät som Skolinspektionen genomfört svarar 67 procent av eleverna positivt på frågan om undervisningen i svenska gör att de vill läsa mer. 66 procent svarar positivt på samma fråga om skrivandet.

Vid intervjuer med eleverna framkommer det att de ser olika på undervisningen i svenska. Många tycker att lärarna är bra på att göra undervisningen spännande och intressant. Några elever är helt övertygade om att undervisningen när det gäller att läsa ökar intresset för läsning. Till exempel säger en elev *"undervisningen betyder jättemycket. Jag läser mer och jag har fått upp ögonen för att läsa olika typer av böcker"*. Flera elever anser dock att undervisningen varken gör från eller till – en elev uttrycker det som *"jag läser ändå mycket och skulle gjort det utan undervisning"*.

Vid skolan finns system för att följa elevernas läs- och skrivutveckling. Till exempel dokumenteras kunskapsutvecklingen i ett digitalt system som följs upp av rektor, elevhälsan diskuterar elevers behov av extra anpassningar eller stöd varannan vecka. Eleverna säger att de vid utvecklingssamtal får klara besked om hur de utvecklas samt vad de behöver fokusera på.

De utvärderingar som Skolinspektionen tagit del av när det till exempel gäller resultaten vid nationella prov visar att resultaten är höga. Skolan har i sin verksamhetsplan för läsåret 2015-2016 konstaterat att eleverna i årskurs 6 har höga resultat vid nationella prov i svenska. Resultaten för de skriftliga delarna i samma årskurs är lägre än för läsförståelsedelarna. Enligt skolans analys av resultaten beror det på att flera av uppgifterna på nationella proven hade missförstått av eleverna. Nationella proven i årskurs 3 visar, enligt verksamhetsplanen, att skolan behöver förbättra läsförståelsen hos eleverna. I planen anges som mål för skolan att förbättra läsförståelse, något mål avseende skrivförmågan anges inte. Arbetet med att förbättra läsförståelsen kommer följas upp genom uppgifter och prov kontinuerligt.

¹⁴ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

I elevenkäten uppger 27 procent av eleverna att de får för lätta uppgifter av sin lärare i svenska. Vid samtal med rektor och lärare framkommer att man vid skolan har diskuterat om man ger elever tillräckligt med utmaningar så att eleverna ges möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Risker är enligt rektor och lärare att fokus i hög grad blir på elever i behov av extra anpassningar eller stöd. De elever som genom undervisningen skulle kunna utvecklas betydligt längre än till de kunskapskrav som mäts får däremot inte alltid de utmaningar de behöver.

De uppföljningar som görs av elevernas utveckling resulterar i individuella insatser för elever men är inte generellt ett verktyg för att utveckla skolans undervisning inom området. Flera lärare uppger också att det saknas samtal om hur läs och skriv undervisningen i årskurserna 4-6 ska bedrivas. Såväl lärare som rektor uppger att det nu finns arenor för den typen av samtal (till exempel i arbetslagen eller i ämnesgrupper). Enligt lärarna har dessa samtal inte tagit fart. De utvecklingsinsatser som har genomförts inom området har främst varit riktat till lärare som arbetar i årskurserna 1-3.

Enligt eleverna varierar det mellan lärare om de frågar eleverna vad de tycker om undervisningen i ämnet. I elevenkäten svarar 31 procent av eleverna att det stämmer dåligt om läraren frågar vad de tycker om undervisningen i ämnet. De elever som i intervju säger att läraren frågar om detta uppger att lärarna lyssnar och ibland förändrar undervisningen utifrån elevernas synpunkter.

Lärarna säger att de ser att undervisningen ökar elevernas intresse för att läsa och skriva men de har inte något system för att följa upp om så verkligen är fallet. *"Det blir en känsla i magen att de blir mer intresserade"*. Som nämnts ovan varierar det mycket mellan eleverna om de tycker att undervisningen i sig gör dem mer intresserade.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i svenska i ganska hög grad utmanar och vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning.

Med tanke på att elevernas intresse för läsning är en identifierad framgångsfaktor avseende läsutveckling bedömer dock Skolinspektionen att skolan behöver följa upp om, och hur, undervisningen utmanar och vidgar elevernas intresse för att läsa och skriva. Vidare bedömer Skolinspektionen att skolan behöver arbeta mer med gemensam planering, uppföljning och utvärdering av den fördjupade läs- och skrivundervisningen. Detta bland annat för att försäkra sig om att eleverna når så långt som möjligt inom området. Skolan saknar idag en gemensam strategi och "kollektivt minne" (dvs dokumentation av erfarenheter från undervisningen) för vad som är ett effektivt arbete för att utveckla och fördjupa elevernas läs- och skrivförmåga. Detta försvårar också arbetet med att inom ramen för skolans kvalitetsarbete utvärdera och utveckla undervisningen.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras

intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurserna 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.